Nationaal Coördinator
Terrorismebestrijding en Veiligheid
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Departementaal vertrouwelijk

Situatiebeeld en Duiding COVID-19 (nr. 22)

Kerneenheid Analyse

20 april 2020 - geactualiseerd tot 09.00 uur

Actuele aandachtspunten

- Maatregelen in weekend over het algemeen goed nageleefd, zondag lichte toename qua drukte. Aandacht voor groepen (jongeren) die maatregelen niet naleven.
- Aanhoudende zorgen en onduidelijkheid over "COVID-apps" (experts, wetenschap, TK). Kritiek van experts op zorgvuldigheid van kabinet in totstandkoming van apps vergroot druk op regie en maatschappelijk draagvlak.
- Groeiend onbehagen over 1.5m-samenleving door negatieve sociaal-maatschappelijke en economische vooruitzichten. In aanloop naar Kabinetsbesluit wordt uitgekeken naar beslissingen over scholen, "COVID-apps" en mondbedekking.
- Grootste maatschappelijke zorgen blijven bestaan rondom sterfte in verpleeghuizen, bereik van economische maatregelen, tekorten aan PBM en mentale weerbaarheid bij aanhoudende beperkende maatregelen.

SITUATIEBEELD

Maximaal controleren (volksgezondheid)

- Het aantal Nederlanders van wie vaststaat dat ze door COVID-19 zijn overleden is 3684. Onder hen 13 personen jonger dan 45 jaar; de jongste betreft een patiënt van 18 of 19 jaar met onderliggend lijden.
- De cijfers die de afgelopen dagen bekend zijn gemaakt passen volgens het RIVM bij het beeld dat de maatregelen over het algemeen lijken te werken.
- In de tweede week van april zijn in Nederland naar schatting van het CBS 5000 mensen overleden. Dat zijn er zo'n 2000 meer dan gemiddeld in deze periode. De oversterfte lijkt hiermee te stabiliseren.
- Onder de zeven app-bouwers die dit weekend hun plannen voorlegden tekent zich nog geen geschikte kandidaat af, aldus VWS. Dinsdag zal slechts een besluit worden genomen over het al of niet doorgaan met apps. Het is nooit de bedoeling geweest te overhaasten volgens de SG.
- Deskundigen waarschuwen in de Telegraaf voor een te snelle versoepeling van de maatregelen en het belang van testen op grote schaal. De UMC's in Groningen en Utrecht zeggen nog niet de halve testcapaciteit te gebruiken. De oorzaak van het geringe aanbod samples zou bureaucratie zijn. "We hebben testen zat, maar er wordt niet voldoende materiaal afgenomen. Blijkbaar functioneert die keten niet optimaal."
- De eerste vracht met grote hoeveelheden PBM is via de luchtbrug van China naar Nederland aangekomen. Deze week wordt dagelijks een soortgelijke vlucht uitgevoerd. Er worden 6 miljoen mondmaskers verwacht.
- Volgens de Nederlandse Zorgautoriteit zijn de afgelopen weken 360.000 mensen minder verwezen naar ziekenhuizen dan een jaar geleden in dezelfde periode. Nog eens 290.000 hadden al een afspraak staan, maar konden door de coronacrisis niet worden geholpen. Het herstarten van de zorg na de crisis vergt een omvangrijke logistieke operatie en een nieuwe manier van werken.

Beeld sociale media

- Er leven op sociale media veel vragen over de ontwikkeling van de "COVID-apps". Er bestaan zorgen over privacy (bevestigd door datalek in Covid 19 Alert gemeld door RTL nieuws), betrouwbaarheid of hoge kosten (die aan beschermende middelen voor de zorg besteed zouden moeten worden).
- 50 hogeschoollectoren waarschuwen het kabinet dat bij het overhaast ontwikkelen van apps tegen corona veel te gemakkelijk privacy, vrijheid, rechtvaardigheid en gelijke behandeling in gevaar kunnen komen.
- Vragen en negatieve reacties over sterftecijfers: het kabinet en RIVM zouden 'alles uit de kast halen' om het volk rustig te houden.
- Discussie naar aanleiding van het artikel van de eerste Nederlandse tiener die is overleden aan COVID-19. Deze kop zou misleidend en angstaanjagend zijn omdat de tiener ook aan onderliggende verschijnselen leed.

Continuïteit vitale processen en samenleving

- Lerarenvakbond Leraren in Actie (LIA) maakt zich grote zorgen over de gezondheid van het onderwijspersoneel als na de meivakantie de scholen - wellicht gedeeltelijk of gefaseerd - weer open gaan. De

bond pleit voor digitaal afstandsonderwijs zolang er nog geen duidelijkheid is over het besmettingsgevaar en de overdraagbaarheid van het coronavirus bij kinderen en jongeren.
- Het aantal zorgmedewerkers dat zich ziek meldt is in maart met 40 procent gestegen, aldus kennisnetwerk Vernet. Ondanks samenhang met de uitbraak van COVID-19, spelen ook werkdruk en angst een rol.
- Twee zendmasten in Amsterdam zijn vrijdagnacht doelwit geweest van brandstichting. Het totale aantal belaagde zendmasten komt hiermee op 17. Ook in België is vlak over de grens met Nederland voor het eerst een 5G-zendmast in brand gestoken.

Zorg voor kwetsbare groepen
- Verpleeghuizen waarschuwen voor een te snel afbouwen van de bezoekersstop.
- Bij ruim de helft van de AZC's zijn onvoldoende PBM voorhanden om het personeel te beschermen en bestaan zorgen over verspreiding binnen de AZC's.
- Landelijke bezoekregeling aangekondigd voor familie van coronapatiënten die in het ziekenhuis op sterven liggen.
- Uit cijfers van de stichting Nice (Nationale intensive care evaluatie) blijkt dat ouderen met COVID-19 minder worden doorverwezen naar de intensive care. Waarschijnlijk worden zieke ouderen vaker thuis behandeld na de ingebruikname van de nieuwe leidraad door (huis)artsen. Dat kan een belangrijke verklaring zijn voor de plotselinge daling van het aantal ic-patiënten in Nederland.
- Vertraging van re-integratie van duizenden zieke werknemers zorgt voor financiële problemen. Vakbond CNV roept het UWV daarom op gedurende de crisis de loondoorbetalingsperiode te verlengen.

Beeld sociale media
- Vrees voor 'zorgkinderen' en kinderen in achterstandswijken als scholen nog (veel) langer dicht blijven.

Financieel-economische stabiliteit
- Aannemers in de bouw ontvingen afgelopen maand maart een kwart minder offerteaanvragen als gevolg van de COVID-19-crisis.Bedrijven en particulieren zetten hun investeringsplannen 'on hold' in afwachting van betere tijden.
- De vier regeringspartijen en de PvdA roepen het kabinet op om Nederlandse bedrijven in strategische sectoren die tijdelijk verzwakt zijn door de coronacrisis, zoals de zorg, hightech, voeding en infrastructuur, door versnelde invoering van een brede investeringstoets beter te beschermen tegen ongewenste buitenlandse overnames en investeringen.
- Het plan om de variabele bonus voor KLM-topman 5.1.2e te verhogen, dat geagendeerd stond voor de komende aandeelhoudersvergadering, is na druk van Kamerleden en minister Hoekstra ingetrokken.
- Met het initiatief 'Klappen voor de horeca' wordt getracht een noodfonds los te trekken voor de horeca. Gevreesd wordt voor een totale kaalslag als het bestaande steunpakket blijft zoals het is.

Caribisch deel van het Koninkrijk
- Noodfonds COVID-19 Curaçao meldt dat een aantal ondernemingen in het publieke domein, zoals Curoil, Luchthavenholding Airport Curaçao Holding en Aqualectra, last hebben van omzetverlies en mogelijk verliezen kunnen leiden door de COVID-19, met negatieve consequenties voor hun liquiditeitspositie en financiële resultaten. Het Noodfonds heeft van enkele van hen al verzoeken om financiële ondersteuning ontvangen.
- Op Curaçao zijn de beperkende maatregelen tegen de verspreiding van het virus verlengd tot 27 april, tegelijkertijd is het regime enigszins versoepeld:
- Op Sint-Maarten zijn de beperkende maatrelen voor een periode van drie weken verlengd.

Internationale context
- Nog zo'n 9000 gestrande Nederlandse reizigers zitten in vast in het buitenland, meesten in Marokko.
- Duitse winkels mogen vanaf maandag weer open. België stelt grote bouwmarkten en tuincentra open, de meeste winkels blijven echter gesloten. De Belgische overheid neemt deze week beslissing over verdere versoepeling van maatregelen.
- Macron heeft in een interview in de Financial Times zijn zorgen geuit over het voortbestaan van de EU en de euro als de rijkste landen – Nederland en Duitsland - zich niet meer solidair opstellen richting Zuid-Europa. Volgens hem is de enige uitweg uit de crisis het gezamenlijk uitgeven van Eurobonds. Hij waarschuwt dat de harde opstelling ervoor zal zorgen dat populisten in Italië, Spanje en mogelijk Frankrijk zullen zegevieren.

Beeld sociale media
- Gestrande Marokkaanse Nederlanders reageren teleurgesteld op verlenging van de lockdown (t/m 20 mei) in Marokko. De reizigers vergelijken hun situatie met andere Europeanen waarbij repatriëring wel is gelukt.
- Het pleidooi van de Franse president Macron voor Eurobonds geeft rechts-populisten in Nederland op sociale media munitie om te pleiten voor een Nexit en opheffen van de EU.
- Er is online een petitie gestart om de WHO te 'redden' (ruim 1.073.000 wereldwijd ondertekend) nadat Trump de Amerikaanse steun voor de Wereldgezondheidsorganisatie heeft stopgezet.

Politiek en maatschappelijke onrust
- Hoewel er zondag geen grote incidenten zijn geweest, bespeurt het Veiligheidsberaad dat mensen iets soepeler omgaan met de beperkende maatregelen. De jeugd blijft een aandachtspunt op vaste plekken.

- Meerdere burgemeesters van grote steden dringen bij het kabinet aan op een evenementenverbod tot 1 september of 1 oktober.
- Dit weekend is een stuk rustiger dan vorig weekend aan de Duits-Nederlandse grens. In Zuid-Limburg werden op zondag evenwel rond de 3000 recreatieve wielrenners gesignaleerd; velen werden door de politie aangesproken het gebied te verlaten.

Beeld sociale media

- Uit reacties op een Facebook-bericht van de NOS ('RIVM-experts: We zijn voorbij de eerste hobbel, nu 'naar rustiger vaarwater'') volgt dat de meerderheid fel tegen versoepeling van de maatregelen is uit angst voor een tweede uitbraak. Een minderheid spreekt twijfels uit of de situatie wel echt zo ernstig is als dat de RIVM en het kabinet beweren.
- Online veel reacties op een Mondkapjeswinkel in Amsterdam. In de reacties verwijt men de overheid de gezondheid en veiligheid van burgers niet voorop te stellen als dit veel geld kost. Het initiatief wordt toegejuicht in deze tijd dat 'onze regering faalt'.
- Het voorstel van de voorzitter van het Veiligheidsberaad om de coronamaatregelen voor jongeren na 28 april te versoepelen is op sociale media bij velen verkeerd gevallen. Iedereen heeft het zwaar, met name ouderen. Als de versoepeling van de maatregelen specifiek voor jongeren zou gelden, wordt deze doelgroep juist beloond voor niet naleving van de regels. Er wordt voorgesteld voor iedereen dezelfde regels te handhaven.

DUIDING

Groeiend onbehagen over 1.5m-sameleving door negatieve sociaal-maatschappelijke en economische vooruitzichten

- Het besef van de nieuwe realiteit en de perceptie van de negatieve context wordt verder beïnvloed door speculaties over "grote dilemma's" rondom "verdeling van schaarse ruimte" en speculaties over de besluitvorming van aankomende dinsdag over de maatregelen.
- De negatieve sociaal-maatschappelijke en economische gevolgen en de lange duur van de maatregelen voeden een negatief beeld over het langetermijnperspectief en de 1.5m-samenleving. Dit kan gevolgen hebben voor het draagvlak in de samenleving om maatregelen na te blijven leven na 28 april, zelfs als bepaalde maatregelen afgezwakt worden.
- Sterk oplopende achterstanden in thuiszorg en in reguliere zorg en zorgmijding leiden tot maandenlange zorgstuwmeren en additionele sterfgevallen (schaduwcrisis).

Maatschappelijke onrust over toenemende ongelijkheid, onder andere rond beschermingsmiddelen, financiële steun, werkeloosheid

- Risico van maatschappelijk onrust door toenemende ongelijkheid onder burgers en bedrijven ten aanzien van werkloosheid, financiële steun, veilige openbare omgeving en werkomgeving (beschermingsmiddelen, testen), gebrek onderwijs aan kwetsbare scholieren, sterfgevallen verzorgingstehuizen.
- Deze onrust wordt verder gevoed indien sommige personen, beroepsgroepen, sectoren, landen of grotere bedrijven meer steun ontvangen dan anderen, Afgezwakte maatregelen kunnen onrust verder voeden, indien een dergelijk besluit onvoldoende gedragen wordt binnen bepaalde beroepsgroepen of sectoren (zoals in het onderwijs of verpleeghuizen).
- Beslissingen ten aanzien van bonussen van topfunctionarissen scherpen de ongelijkheidsdiscussie verder aan.
- Versoepeling van maatregelen voor bijvoorbeeld jongeren zal gevoel voor ongelijkheid in de samenleving extra aanwakkeren, met name bij groepen die de huidige maatregelen als extra zwaar ervaren (zoals ouderen).

Toenemende onrust binnen horeca- en cultuursector over economische gevolgen

- Binnen de horecasector lijkt het gevoel te overheersen dat men te weinig wordt gesteund door de overheid. Een eventuele versoepeling van maatregelen vanaf 28 april zou weinig verbetering brengen, aangezien een 1.5m-samenleving voor de meeste horecaondernemingen niet werkbaar is.
- Onduidelijk is wat een sterk verzwakte horecasector betekent voor belangrijke voorwaarden om de Nederlandse economie op de middellange termijn weer op te stuwen, zoals koopkracht en aantrekkingskracht voor toerisme.

Continue druk op geloofwaardigheid van overheid, experts en maatregelen

- Berichtgeving over maatregelen in het buitenland (versoepeling of verlenging, mondkapjes,), het maatschappelijke debat over beschermingsmiddelen en testen, niet nagekomen beloftes over vergoeding van loonkosten door de overheid (horeca) en onduidelijkheid over berichtgeving over sterftecijfers tasten de geloofwaardigheid mogelijk aan.
- Aanhoudende zorgen en onduidelijkheid over het beoogde effect, de effectiviteit, betrouwbaarheid en anonimiteit van "COVID-apps" (experts, wetenschap, TK). Kritiek van experts op de zorgvuldigheid van het kabinet in de totstandkoming van deze apps vergroot de druk op de regie en maatschappelijk draagvlak.

Zorgen om financiële moeilijkheden vitale processen Curaçao

- Curoil, Luchthavenholding Airport Curaçao Holding en Aqualectra behorende tot de vitale processen op Curaçao worden hard geraakt door de COVID-crisis.

Aandacht voor uitlaatklep groepen (met name jongeren) in relatie tot grote druk op naleven maatregelen

- De komende ramadan (24 april en verder) werkt mogelijk extra verzwarend.